

Sammanfattning

Denna rapport om situationen för majoritetssvenskar i Storstockholm baseras på 12 fokusgruppmöten med 70 invånare i södra Botkyrka, och på 22 intervjuer med tjänstemän och företrädare för civilsamhället som arbetar och är engagerade i samma område. Vid rekryteringen av fokusgruppdeltagare användes termen "majoritetssvenskar". Termen behandlades som en öppen kategori av forskarteamet på det sättet att det var upp till deltagarna själva att bestämma om de tillhörde denna kategori eller inte. Några få deltagare var blandade och adopterade med ett icke-västerländskt ursprung men alla identifierade sig själva som "majoritetssvenskar".

Studien är en del av Open Society Foundations At Home in Europe-forskningsprojekt benämnt Engaging Marginalised Majority Populations and Communities. Det är en komparativ studie som sträcker sig över sex europeiska städer: Århus, Amsterdam, Berlin, Lyon, Manchester och Stockholm. Fokusgruppmöten och intervjuerna genomfördes av ett team från Mångkulturellt centrum mellan februari 2013 och maj 2014 i enlighet med den utformning som fastställts av Open Society Foundations. Även om rapporten behandlar majoritetssvenskars åsikter och upplevelser i södra Botkyrka, så är den troligtvis applicerbar på situationen för majoritetssvenskar i Storstockholm i allmänhet, inte minst eftersom den segregation som gäller i Botkyrka kommun liknar den som gäller för hela huvudstadsregionen. Rapporten utgör den hittills största empiriska studie som utförts om majoritetssvenskar och i relation till svenskhet och vithet i en svensk akademisk kontext.

Botkyrka är en kommun belägen i södra delen av Storstockholm. Det går en tydlig skiljelinje mellan kommunens norra del, som domineras av minoriteter, och dess södra del, där de flesta av majoritetssvenskarna bor. Botkyrka är den första kommunen i Sverige som uppnått en situation där majoritetssvenskar utgör den största demografiska gruppen bland flera: över 55% av kommunens befolkning har idag utländsk bakgrund. Demografiskt innehåller södra Botkyrka, med 44 447 invånare (varav majoriteten är vita), det svenska samhällets alla sociala skikt och alla olika boendeformer. Det är också ett fäste för populistiska enfrågepartier i huvudstadsregionen. Tillsammans fick sådana partier en fjärdedel av rösterna i kommunvalet 2010. I sammanhanget utmärkte sig Sverigedemokraterna med en hög andel av ungdomars och unga vuxnas röster i 2010 års skolval. Det höga väljarstödet för Sverigedemokraterna, tillsammans med områdets statistiska representativitet för Storstockholm i allmänhet, samt att Botkyrka är en lika tydligt segregerad kommun som vilken annan Storstockholmskommun som helst, bidrog till valet av södra Botkyrka som plats för studien.

Botkyrka är traditionellt en arbetarklass- och lägre medelklasskommun. På kommunnivå styr Socialdemokraterna i koalition med Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Botkyrka är allmänt ansett som en förebild i arbetet med frågor om inkludering, en styrningspolicy som kallas för den "interkulturella strategin" inom kommunen. Med andra ord utmärker sig Botkyrka som en av de mera progressiva kommunerna i Sverige genom den förda politiken som syftar till att bygga ett socialt hållbart samhälle och utan diskriminering och exkludering av minoriteter.

Något som karakteriserat den nu sittande borgerliga regeringen är det gradvisa avskaffandet av en övergripande nationell urbanpolitik med syftet att aktivt motverka segregationsmönster och sociala ojämlikheter mellan majoritet och minoriteter. Detta har påverkat Botkyrka liksom andra kommuner med en liknande situation. I praktiken innebär den nuvarande icke-interventionistiska laissez-faire-inställningen att arbetsmarknadspolitiken är den enda politik som ännu förs i relation till urbanpolitiken, i enlighet med den nyliberala "workfare"-logiken.

Vad gäller frågan om identitet och tillhörighet, identifierade sig fokusgruppdeltagarna i hög grad med sina egna stadsdelar. Detta stod i skarp kontrast till att deltagarna inte kände sig bekväma med eller identifierade sig med stadsdelarna i norra delen av Botkyrka, och med minoriteterna som bor där. Många deltagare kontrasterade sig själva gentemot minoriteterna. Detta var även fallet bland dem som kategoriserade sig själva som antirasister. I synnerhet beträffande språkfrågan uttrycktes en särskild oro, som handlar om vad som uppfattas vara bristande svenskkunskaper bland många migranter och minoriteter.

Vad gäller utbildning och sysselsättning, var den överväldigande majoriteten av majoritetssvenskarna i södra Botkyrka förvärvsarbetande och hade ett arbete. Detta gällde också de som var under 25 år som vanligen annars är de som i högre grad tenderar att vara arbetslösa. De majoritetssvenska eleverna i södra Botkyrka hade goda skolresultat, och de flesta kunde både komma in på gymnasiet och högskolan. Dessa resultat bekräftar att arbetslöshet i Sverige i dag korrelerar starkt med att tillhöra en minoritetsgrupp. Ingen av deltagarna upplevde att de hade blivit diskriminerade för att de var majoritetssvenskar. Några deltagare uttryckte dock oro över vad som uppfattades som borttynandet av svenska traditioner, exempelvis i skolan. Deltagare var annars överlag medvetna om sin privilegierade ställning i samhället i stort i egenskap av att vara majoritetssvenskar.

Samtidigt uttrycktes starka missnöjes- och oroskänslor över södra Botkyrkas skolors ställning såsom varandes mindre prioriterade och underfinansierade av kommunen jämfört med skolorna i norra Botkyrka. Sådana åsikter kom i första hand från deltagare som bor i de mest välbärgade och homogena områdena Tullinge och Grödinge. Några deltagare uttryckte också oro över att minoritets elever kommer in på skolor i södra Botkyrka där de flesta av eleverna är vita. Kommunens strategi att flytta viss offentlig service, och koncentrera placeringen av arbetsplatser inom kreativa och kulturella näringar till norra Botkyrka, fick också kritik. Å andra sidan uttalade många deltagare sig positivt om kommunens satsningar på att ordna sommarjobb för ungdomar.

På grund av den dramatiskt växande befolkningen i huvudstadsregionen råder idag en allvarlig bostadsbrist i hela Storstockholm, särskilt för unga vuxna som vill flytta hemifrån för första gången. Även i södra Botkyrka finns en oro för bristen på hyresbostäder för denna grupp. I södra Botkyrka finns ett varierat bostadsbestånd, från villor och radhus till bostadsrätter och hyresrätter tillhörande det kommunala bostadsbolaget Botkyrkabyggen. Bland dem som var bosatta i Botkyrkabyggens lägenheter uttrycktes positiva synpunkter på bolagets arbete med att stödja sociala aktiviteter bland hyresgästerna. De deltagare som

deltog i kommunens grannsamverkansprogram framförde också positiva kommentarer om kommunens arbete med grannsamverkan och trygghetsfrågor. I några områden, såsom i det nybyggda Riksten i Tullinge, rapporterades det om spänningar mellan de som bodde i hus och de som bodde i hyreslägenheter.

I det mer blandade området Storvreten verkar konflikter mellan majoritets- och minoritetsinvånare vara vanliga. I de delar av Storvreten som domineras av majoritetssvenskar har också Sverigedemokraterna ett av sina största fästen i södra Botkyrka. Några av deltagare från de mer homogena delarna i södra Botkyrka oroade sig för att den sociala strukturen kommer att förändras inom den närmaste framtiden då fler och fler minoritetsfamiljer flyttar till södra Botkyrka. Denna oro noterades framför allt i områden som fortfarande är homogena och där minoritetsinvånare inte verkar vara särskilt välkomna, åtminstone inte om de uppfattas som "icke-assimilerbara".

Majoritetssvenskarnas åsikter om vården och annan samhällsservice, och om polisen och trygghetsfrågor, kan sammanfattas med att det fanns allmänna vaga oroskänslor hos deltagarna inför den omedelbara framtiden. Bland majoritetssvenskar i södra Botkyrka är ohälsotalen anmärkningsvärt låga, liksom andelen som tar emot socialbidrag. Samtidigt rapporterades om missnöje med vården och vissa vårdcentraler, trots en ambitiös kommunal folkhälsopolitik som även den har en särskild betoning på den underprivilegierade minoritetsbefolkningen i norra Botkyrka. Många deltagare var också oroade över en snabbt åldrande majoritetsbefolkning i södra Botkyrka och det växande antalet minoritetsanställda i hälsovårdssektorn. De oroade sig över de bristande kunskaperna i svenska språket hos minoritetsanställda inom äldreomsorgen. Slutligen så var de få majoritetssvenskar som inte hade en stabil arbetssituation frustrerade över allt pappersarbete och byråkrati som de måste ta sig igenom för att få tillgång till stöd.

Språkfrågan, som uppenbarligen skapar starka osäkerhetskänslor bland majoritetsbefolkningen i södra Botkyrka, kom ofta upp i diskussionerna om trygghet och polisens arbete, och kopplades till den växande mångfalden i kommunen och i huvudstadsregionen. Många deltagare jämförde den rådande situationen med ett Sverige som för inte så länge sedan utmärktes av homogenitet i fråga om kultur och ras, och därför ansågs ha varit tryggare och säkrare. Slutligen identifierades affärscentrumet och pendlingsknutpunkten Tumba, den centrala delen av södra Botkyrka, ut som den mest otrygga platsen i södra Botkyrka. Det fanns dock ett stort förtroende för den lokala polisen som även har sin polisstation i Tumba.

Deltagarna beskrev civilsamhället, föreningslivet och dess aktiviteter i södra Botkyrka som en naturlig del av vardagen. Det rådde samtidigt en oro över att unga människor inte var lika aktiva i civilsamhället och att många av aktiviteterna som organiserades av civilsamhället inte skulle kunna fortsätta i framtiden. Det fanns också en känsla av att minoriteter inte deltog i den traditionella svenska demokratiska livsstilen; deras frånvaro i etablerade organisationer sågs som ett tecken på att minoriteter inte var svenskar enligt idén om kulturellt

medborgarskap. Synpunkter på kommunens initiativ att stärka och fördjupa dialogen mellan politiker, tjänstemän och invånare var på det hela taget positiva. Några deltagare ville dock att kommunen inte bara skulle informera medborgarna, exempelvis på dialogmöten, utan också involvera dem på ett djupare plan.

Medias makt i att konstruera och reproducera stereotypa bilder och framställningar av platser och människor syns mycket tydligt i fallet Botkyrka, som är en oerhört stigmatiserad kommun. Norra Botkyrka och dess minoritetsbefolkning associeras med ghetton, brott, gäng, upplopp, fattigdom och annorlundahet, och den här mediebilden spiller över på Botkyrka i stort. Den påverkar på så sätt även majoritetssvenskarna i södra Botkyrka. Detta kan till viss del förklara varför många invånare i södra Botkyrka identifierar sig själva med sina stadsdelar snarare än med kommunen som helhet. Det kan också vara en förklaring till det starka väljarstödet för populistiska enfrågepartier i området och stödet för Tullingepartiets strävan att bryta sig loss från Botkyrka och bilda en egen kommun.

För de unga vuxna i södra Botkyrka kan samtidigt medias fixering vid norra Botkyrka, som också återfinns i populärkulturen och i digitala och sociala medier, skapa känslor av osynlighet då de bor i en del av Storstockholm som ingen eller bara några få vet någonting om, eller ens var det ligger. För andra kan det "exotiskt coola" med att bo i den udda kommunen Botkyrka skapa en slags motidentifikation. Nästan alla deltagare var kritiska till lokaltidningen *Mitt i Botkyrka* som anklagades för att fokusera på negativa nyheter från Botkyrka (återigen främst från norra Botkyrka). Samtidigt berömde nästan alla deltagare lokaltidningen *Södra Sidan* för dess medvetet lokala perspektiv och medborgarjournalistik, vilket är ett sätt att motverka den negativa mediebild av kommunen i medierna.

KONTAKTINFORMATION

För mer information om resultaten och projektet At Home in Europe, kontakta:

Klaus Dik Nielsen, påverkansansvarig projektet At Home in Europe
Open Society Initiative for Europe

Telefon arbete: +44 (0) 207 031 1714

Mobil: +44 (0) 791 769 5286

klausdik.nielsen@opensocietyfoundations.org